

Da spaniolerne kom

Alliancen med Napoleon

2

Sir Arthur Wellesley senere 1. Hertug af Wellington (1812-1852)

England

Fra 1793 til 1814 var England næsten konstant i krig med Frankrig. Årsagen var spørgsmålet om magtbalancen i Europa og herredømmet i de oversøiske kolonier. Den engelske sejr i søslaget ved Trafalgar i 1805 fulgtes af en blokade af de franske havne, men først efter endnu 10 års krig vandt de allierede hære under general Wellingtons ledelse en afgørende sejr over Napoleon i slaget ved Waterloo.

Fernando 7. (1808 og 1813-1833)

Spanien

I marts 1808 afsatte Fernando 7. sin far, Carlos 4. Han modsatte sig alliancen med Frankrig og blev modtaget som en reformator af enevælden. Senere samme år blev han afsat og erstattet af Napoleons bror Joseph Bonaparte. Det medførte den blodige uafhængighedskrig 1808-14 mod Napoleons styre. De spanske styrker i Danmark optrådte fra august 1808 i Fernandos navn. Reelt var Fernando fange i Frankrig indtil 1813, hvor han vendte tilbage som Spaniens konge. Hans regeringstid 1813-1833 blev præget af strid mellem tilhængerne af den frie Grundlov, der var resultat af oprøret, og kongens autoritære styreform.

Kejser Napoléon 1. (1804-1814 og 1815)

Frankrig

Efter den franske revolution i 1789 fulgte nogle urolige år, der i 1799 var endt med et militærkup, hvor den unge general Napoleon, der havde vundet hæder under felttog i Italien og Ægypten, kom til magten. I 1804 kronede han sig selv til kejser, og i de følgende år førte han krig på mange fronter. I 1806 opløste han det gamle tysk-romerske rige, og samtidig søgte han at forhindre al handel mellem England og kontinentet. Året efter tvang det engelske overfald Danmark ind i krigen på fransk side.

Årene efter Den Franske Revolution i 1789 var en urolig tid for Europa, og også de neutrale lande blev ramt af følgerne. I 1800 indgik Danmark-Norge et væbnet neutralitetssamarbejde med Sverige, Rusland og Preussen. Det blev i England opfattet som en fjendtlig handling, og 2. april 1801 kom det til et søslag ud for København, idet England ønskede at tvinge Danmark ud af samarbejdet. I 1807 blev Danmark endnu engang angrebet af England. Denne gang gjaldt det flåden, og København blev bombet til overgivelse, hvorefter flåden blev ført til England. Herefter indgik Danmark den alliance med Napoleon, der bragte de godt 33.000 franske, belgiske og spanske soldater til Danmark.

Frederik 6. (1808-1839)

Danmark

Kong Christian 7. havde under den engelske belejring af København først opholdt sig på Koldinghus og derefter i Rendsborg. Her døde han den 13. marts, efter sigende fordi han blev skræmt af de spanske troppers indmarch. På grund af sin sindssygdom havde han kun været konge af navn, og siden 1784 havde hans søn, kronprins Frederik 6., forestået regeringen. Hans forsøg på at holde Danmark uden for krigen viste sig dog at være forgæves.

Gustav 4. Adolf (1792-1809)

Sverige

I 1800 havde Sverige, Preussen, Danmark og Rusland indgået et væbnet neutralitetssamarbejde, der skulle hævde retten til at færdes frit på havene. Året efter blev zaren myrdet, og forbundet gik i opløsning. Fra 1808 var Sverige i krig med både Danmark og Rusland, og russerne erobrede Finland, der havde været under svensk styre siden 1100-tallet. I 1810 blev den franske marskal Bernadotte udnævnt til svensk tronfølger, og under hans ledelse indgik Sverige fra 1812 i koalitionen mod Napoleon.

Zar Alexander 1. (1801-1825)

Rusland

Ved afslutningen af Den Store Nordiske Krig i 1721 havde Sverige måttet afstå Livland, Estland, Ingermanland og dele af Finland til Rusland, der nu blev den førende magt ved Østersøen. Paul 1., der var zar fra 1796 til 1801, var utilregnelig i sit forhold til Frankrig og England. Hans søn, Alexander 1., var fra 1805 allieret med England og Østrig i krigen mod Frankrig, men i 1807 skiftede han side. Den fransk-russiske alliance varede indtil Napoleon indledte sit skæbnesvangre felttog mod Rusland i 1812.

Danmark i 1808

"Skitse over landet, som den spanske division besatte i Danmark under kommando af markisen af Romana, da han i august 1808 udførte sin bemærkelsesværdige tilbagetrækning til Spanien med maritim assistance fra englænderne"

Kortet viser kun de områder, hvor de spanske styrker dominerede og hvorfra evakueringen af de spanske styrker lykkedes. Soldaternes placeringer er angivet med blyant.

Kortet er fremstillet af José O'Donell, veteran fra "Ekspeditionen til Danmark". Det indgår i hans erindringer, skrevet 1818, ikke tidligere publiceret.

Det militære Arkiv, Madrid

Den danske konges riger omfattede Danmark og hertugdømmerne Slesvig og Holsten, af hvilke Slesvig fra gammel tid var dansk, mens Holsten altid havde været en del af det tyske rige. Den danske konge var desuden konge i Norge og over Island og Færøerne. Grønland var endnu en koloni, og havde derfor samme status som Trankebar og Serampore i Indien, de tre vestindiske øer Sankt Thomas, Sankt Jan og Sankt Croix samt en række forter i det nuværende Ghana i Afrika. I kernelandene var loyaliteten over for kongen stor, men da Norge var dybt afhængig af samhandelen med England, var opbakningen til den danske udenrigspolitik i krigsårene mindre her end i andre dele af riget.

"Forskræk Dem ej, men slottet brænder!" Med disse ord vækkede tjenestepigen fru Hviid, der boede på Koldinghus med sine syv døtre, mens hendes mand, der var major i livgardens rytterregiment, var udstationeret på Sjælland. Det var natten mellem den 29. og 30. marts, og marskal Bernadotte opholdt sig på slottet. Det var hans spanske vagter, der havde fyret så kraftigt op i kakkelovnen, at der opstod brand. Da de lokale brandvagter ikke var på deres post, kom slukningen først i gang, da det var for sent, og dagen efter var Koldinghus en ruin.

Koldinghus brænder!
Efter akvarel af Roald Ais, 1994.

Bernadotte

Den franske marskal og senere kronprins og konge af Sverige, Jean-Baptiste-Jules Bernadotte, var den af Napoleons marskaler, som havde størst kontakt med Danmark. I marts 1808 rykkede Bernadotte ind i Danmark med sit godt 33.000 mand store multinationale hjælpekorps. Hensigten var den, at den franske marskal skulle lede en dansk-fransk overgang til Skåne. Invasionsplanerne blev af forskellige årsager ikke ført ud i livet, men Bernadottes hjælpekorps blev godt et år i Danmark.

Christian 7.

Den sindssyge Christian 7. var konge fra 1766 til 1808. Da han var 17, blev han gift med den 15-årige engelske prinsesse Caroline Mathilde. De fik en søn, den senere Frederik 6., men kort efter indledte dronningen et forhold til kongens læge, Struensee, der i nogle måneder regerede i kongens sted. Det var en uhørt situation, der endte med, at Struensee blev henrettet og dronningen landsforvist. Herefter regerede kongens stedmoder, enkedronning Juliane Marie, og hendes søn, men i 1784 blev de afsat af den 16-årige kronprins, der herefter regerede indtil sin død i 1839.

Indkvarteringen

Det var små og beskedne forhold, der prægede de fleste danske købstæder, hvor husrækkerne i sidegaderne ofte bestod af uanselige byhuse opført i bindingsværk. Roskilde havde under den spanske indkvartering omkring 1800 indbyggere.

Af de ca. 4.000 spanske soldater på Sjælland lå halvdelen i lejr ved Bistrupgård, 2-3 km vest for Roskilde. De øvrige var indkvarteret i landsbyerne syd og vest for Roskilde, og ca. 800 mand i selve købstaden.

J. Roed: Roskilde, o. 1833.

I begyndelsen af 1800-tallet fandtes der ikke kasernebygninger uden for København. Som det var sædvanen, blev de spanske soldater derfor indkvarteret privat hos byens borgere, og i landsbyerne på gårdene. Bestemmelserne vedrørende indkvartering var fastlagt i særlige reglementer. Kvaterværterne skulle ikke blot stille en seng til rådighed, men også bespise de indlogerede soldater. I byerne kunne de større købmandsgårde have 10-12 mand indkvarteret, og de mindre håndværksmestre 2-5 mand. Udgifterne hertil blev efterfølgende fordelt på byens indbyggere, således at de, der havde indkvartering, fik en del af udgifterne dækket.

Med tropperne fulgte en større oppakning af våben, ammunition og private ejendele. Nogle soldater medbragte kvinder og børn, og alt skulle transporteres. De danske myndigheder udskrev derfor vogne og trækdyr fra bønderne i de landbyer, hæren skulle igennem på sin vej. Efterhånden som de fremmede troppers ophold trak ud, vakte det irritation hos bønderne, der selv havde brug for mandskab og udstyr til markarbejdet. Spanierne medbragte også selv vogne, æsler og mulddyr - et eksotisk syn for de danske bønder, der også må have beundret de fyrige spanske rideheste. Dyrenes forplejning var nøje planlagt. Således var dagsrationen for heste sat til ½ skæppe havre, 5 pund høj og 5 pund halm.

Til hest

13

Da de spanske tropper på Sjælland blev afvæbnet i september 1808, måtte en spansk officer efterlade sin hest i Holbæk. Den blev købt af en lokal slagter ved navn Flæbe, der i 1812 solgte den videre til Chr. Ditlev Lunn, Knabstrup Hovedgård. Her indgik hoppen i det stutteri, som Lunn havde opbygget. Flæbehoppen, som var kendt for sin udholdenhed, blev stammoder til hestetypen Knabstrupperne. Første afkom var "Mikkelf", der kom til verden i 1813 med en Frederiksborghingst fra Løvenborg Stutteri som fader. Siden blev Knabstrupperne anvendt som meget stærke køre- og rideheste og i begyndelsen af 1900-tallet også som cirkusheste, formentligt p.g.a. deres spættede udseende og gode evner for dressur.

De spanske troppers ophold skulle have været kort, men det kom til at trække ud. Ventetiden fordrev de bl.a. med sang og spil. Danskerne stiftede bekendtskab med ukendte instrumenter som den spanske guitar, og i byerne underholdt militærorkestrene med musik på pladser og torve. Spanierne var også glade for boldspil og spydkast, og de var lidenskabelige kortspillere. Danskerne bemærkede en vis spænding franskmænd og spanierne imellem, men generelt opførte de fremmede tropper sig eksemplarisk og var tilsyneladende meget vellidte af deres danske værter. Efter deres afrejse savnede man de livlige spaniere og det liv, de for en kort bemærkning havde tilført land og by.

Stjålne blikke...

17

"...omgivet af søde nymfer, der underholder med dans og sang"

"Jeg har endnu ikke haft lejlighed til at spille en rolle som dem i romanerne. Men min fortryllende veninde skal nok komme og fortælle mig, hvad jeg skal gøre for at begå et eventyr. Haverne og skovene vil få noget at belure, når min skat søger buksevarme fjert fra sine veninders og tanters overvågning og sender mig et lille brev ... bag de tykke grene, der er det primitive lysthus, jeg har valgt som det mest passende sted for min optræden." Brev til artillerichef, Mariano Brezon, april 1808, fra hans underordnede Velazco.

"Parader, spil, banketter og baller var i virkeligheden, hvad man brugte hele tiden på i den spanske lejr." Brev fra kaptajn Antonio Aldao om Roskilde.

1.
I Odense, ved Dag og Nat,
De Spanske fælt grassere,
De stege baade Hund og Kat,
Vil de sig ret tractere! (Fy!)
De spise ogsaa Smaa børn op,
derfor de har saa sort en Krop.
Piger, Uskyldighed er hvid, hvide er de Danske.
Kommer ei, kommer ei til de sorte Spanske!

2.
Hvad de har for ved Midnats Tid,
Ja, det maa Himlen vide!
Selv Maanen bliver ganske hvid
Og kryber til en Side! (Uh!)
Paa Gaden brænder et Baal saa stort!
Kom ikke der, Du bliver forgjort!
Piger, Uskyldighed er hvid, hvide er de Danske.
Kommer ei, kommer ei til de sorte Spanske!

Parodi på drillevisen til de danske piger fra 'Øverste Skoleklasse' i H.C. Andersens syngespil 'Skilles og mødes' fra 1836.

Forplejning af de fremmede tropper krævede planlægning. Hovedparten af spanierne blev indkvarteret privat, og værterne stod selv for størstedelen af forplejningen mod kompensation fra myndighederne. Efterhånden som tropperne blev samlet på Fyn, forestod et stort arbejde med at skaffe de fornødne mængder proviant. Rationerne bestod af brød, oksekød, grøntsager, øl og brændevin. Imidlertid viste de sig hurtigt at være for små, og gæsterne ønskede også kaffe og vin. Spanierne skulle vænne sig til øllebrød samt byg- og boghvedegrød, mens de danske værter med forundring så på de fremmedes smag for salat af mælkebøtter med olie-eddike dressing og stegte snegle tilberedt med peber, eddike og løg.

Oprøret i Spanien

23

Oprøret i Spanien brød ud i Madrid 2. maj 1808 i protest mod bortførelsen af kongefamilien. Det blev slået ned, og Napoleon installerede en regering med sin bror som konge. Oprøret bredte sig dog til alle spanske byer og medførte en alternativ statsmagt baseret på lokale revolutionskomitéer og guerillakrigsførelse. 1808-1814 rasede Spaniens Uafhængighedskrig, der huskes for sin voldsomhed og ordet guerilla - den lille krig, der blev ført af militsgrupper overfor en overlegen hær. Fra 1809 stod Napoleon overfor en situation, han ikke kunne vinde. Kun de større byer kunne kontrolleres ved hjælp af en enorm hærstyrke. Den folkelige begejstring blev båret af ønsket om stemmeret, borgerrettigheder og en jordreform. Spaniens første grundlov blev vedtaget 1812 af parlamentet, der samledes under engelsk beskyttelse i byen Cádiz.

I kugleregn

26

Spansk soldat, angiveligt oberst Delevielleuze. Den spanske oberst Delevielleuze var chef for regimentet Asturias og var sammen med 1. bataljon indkvarteret i Roskilde by; Delevielleuze boede på en af byens største købmandsgårde. Som overordnet spansk officer forsøgte han at holde soldaterne væk fra Palæet og var medvirkende til at redde de franske officerer i sikkerhed. Efter oprøret blev Delevielleuze udnævnt til chef for hele den spanske styrke på Sjælland. Han døde i Frankrig omkring 1815, 81 år gammel.

Jacob Kernerup (1825-1913)

I kugleregn

26

Francois-Nicholas Fririon (1766-1840).

Blot 16 år gammel lod Fririon sig hverve til den franske hær, hvor han under Napoleons regeringstid deltog i stort set alle felttog fra 1805-1811. I 1808 var han således i Danmark, hvor han havde kommandoen over de ca. 4.000 spanske soldater på Sjælland.

Fririon, der havde forsøgt at etablere et godt forhold til spanierne, kom i en vanskelig situation, da soldaterne begik mytteri i Roskilde. Han og hans stab reddede sig ud af Det Kongelige Palæ, hvor de var indkvarteret, ved at flygte i ly af natten. I 1809 udnævntes Fririon til divisionsgeneral og baron af kejserriget. Han endte sin karriere som kommandant for krigsinvalidinstitutionen les Invalides i Paris.

Den 7.2.1809 blev Fririon dekoreret med Dannebrogordenens storkors af Frederik 6., og det er det, han bærer på stikket.

Frederik Julius d'Origny (1774-1838).

Kaptajn d'Origny var under de spanske troppers ophold dansk pladskommandant i Roskilde. Han talte såvel fransk som spansk, og under oprøret i Roskilde udviste han stor handlekraft. Blandt andet takket være hans indsats lykkedes det at dæmpe gemytterne og berolige spanierne. Som belønning modtog han i 1825, efter indstilling fra den franske general Fririon, ridderkorset af æreslegionen.

D'Origny havde nære forbindelser til kongehuset, hvilket kan have været en medvirkende årsag til, at Frederik 6. opgav at sætte danske tropper ind mod spanierne.

Oprøret i Roskilde

27

I maj og juni måned blev to spanske infanteriregimenter, Asturias og Guadalajára, overført til Sjælland under kommando af den franske general Fririon. De i alt ca. 4.000 soldater blev efter fransk ønske samlet i og omkring Roskilde. I slutningen af juli skulle de spanske soldater i Danmark aflægge troskabsed til den nyindsatte kong Joseph, Napoleons bror. I Jylland og på Fyn blev edsafleggelsen gennemført nogenlunde roligt, men i Roskilde blev den årsag til et regulært mytteri rettet mod de franske officerer. Oprøret fandt sted den 31. juli, hvor én fransk officer blev dræbt. Det blev dog hurtigt nedkæmpet, og 113 mytterister blev straks udleveret. I de følgende dage afvæbnedes hele styrken, og soldaterne blev anbragt i fangenskab i København, indtil de i oktober udleveredes til franskmændene.

Det Kongelige Palæ i Roskilde, o. 1835. Palæet blev indrettet til militært hovedkvarter, hvor den franske stab, der ud over general Fririon bestod af 5 officerer, indkvarteredes med kammertjenere og tjenestefolk. Det var her, de oprørske soldater samledes med råbene "død over Napoleon" og "ned med franskmændene" samtidig med, at der affyredes skud.

Den 31. juli kl. 18 samledes 1. bataljon af regimentet Asturias på Rådhusstorvet i Roskilde til appel. Mod reglerne mødte de bevæbnede. Ved meddelelsen om den forestående edsafklæggelse opstod uro, der endte i direkte mytteri. Soldaterne omringede Palæet, hvor den franske officersstab opholdt sig. Stemningen var ophidset, og der blev affyret skud, som tiltrak flere bataljoner fra lejren vest for byen. Midt i tumulten blev en fransk officer, løjtnant Marabail, dræbt. Mens disse scener udspillede i Palægården, flygtede franskmændene gennem en forbindelsesbue, Absolonsbuen, til Domkirken. Her holdt de sig skjult, indtil de omkring midnat, forklædt i danske soldateruniformer, slap ud af kirken og blev ført til København.

Søkrigen 1808

31

Peter Willemoes, søhelten fra d. 2. april 1801, organiserede dygtigt og effektivt overførslen af tropper mellem Langeland og Lolland. Han var blandt de dræbte efter slaget ved Odden i marts 1808. Den unge, modige søofficers død gjorde et dybt indtryk på samtiden, og Grundtvig skrev et følelsesladet digt: "Kommer hid I piger små" om ham. Grundtvig havde stiftet bekendtskab med Willemoes på Langeland.

Efter den engelske flådes erobring af den dansk-norske flåde beherskede englænderne de danske farvande. Danmark var nærmest værgeløst. Det blev skyndsomst bygget kystbatterier. For at genere fjendens mange konvojer i Storebælt og Øresund, gav kongen tilladelse til kaperi, dvs. lovligt sørøveri. I marts 1808 blev det sidste danske linjeskib, Prins Christian, nedkæmpet af fire engelske orlogsskibe ved Sjællands Odde. Skibet var på vej til Storebælt for at sikre de spanske troppers overfart fra Fyn til Sjælland. Hertil kom kanonbådene. De kunne i stille veje angribe fjendens orlogsskibe, og så længe krigen varede, generede de den engelske flåde og handelsskibene.

Den spanske oprørsregering og englænderne var opmærksomme på det spanske ekspeditionskorps i Danmark. I starten af august kom pr. skib en spansk flådeofficer til Storebælt. Han fik kontakt med den spanske generalstab i Nyborg. Sammen udarbejdede englænderne og spaniere en flugtplan. Planen gik ud på at samle tropperne på Langeland og derfra føre dem med engelske skibe til Spanien. Fra Nyborg udsendtes straks ordrer til alle de spanske regimente om at komme til Nyborg eller søge til Langeland. Planen lykkedes. Fra Nordjylland kom tropperne med skib, mens de øvrige kom marcherende til Nyborg eller med færger fra Svendborg til Langeland. Kun et rytterregiment blev tilbageholdt.

Flugtruten

33

Kontreadmiral Keats var en af de dygtige engelske admiraler, som både i samtiden og eftertiden blev overskygget af Nelson. Han havde som yngre opholdt sig en årække i Frankrig, deltaget i adskillige søkampe og bl.a. besejret en spansk-fransk flådestyrke. Sammen med la Romana var han arkitekten bag evakueringen af de oprørske spanske tropper, og ligesom la Romana ønskede han ikke unødvendig kamp og konfrontation.

De spanske styrker tog d. 9. august 1808 magten over Nyborg fæstning hjulpet af den engelske flåde, som havde samlet sig ud for Nyborg. De få danske landstyrker opgav al kamp, men to danske orlogsskibe på fjorden gjorde kortvarig modstand. På fjorden lå over 50 danske fragtskibe. Dem tog englænderne og sammen med orlogsskibene kunne denne flåde overføre de omkring 7.000 soldater til Langeland.

Alt dette var sket, uden at hverken de danske eller franske styrker kunne nå at reagere. På Langeland blev de danske styrker afvæbnet, men spanierne frygtede et fransk angreb på øen. De franske styrker kom til Odense og Svendborg, men der blev kun foretaget et mindre angreb med nogle danske kanonbåde.

Frederik Ahlefeldt var general og greve på Langeland. Da de spanske oprørsstyrker ankom den 12. august 1808 udgjorde de sammen med den engelske flåde en knusende overmagt. Han valgte at forhandle med fjenden og undgik på den måde, at hans undersåtter og ejendomme blev krigens ofre. General la Romana og Frederik Ahlefeldt var to officerer og aristokrater, som var helt på talefod.

Det aftaltes, at alt skulle foregå i ro og orden. Danskerne skulle hjælpe med proviant og vand til skibsrejsen. Spanierne skulle opretholde streng justits og forhindre plyndringer. Man samlede de spanske tropper på Langeland for at få tid til at fremskaffe tilstrækkeligt med skibe og proviant, men ret længe kunne de spanske soldater ikke blive på øen. Der var ikke forsyninger nok. Den 21. august marcherede de 9.000 mand til Spodsbjerg strand, hvor både førte dem ud til skibene. Da hele flåden lettede, så man fra land Storebælt fyldt med skibe - 95 i alt. På Langeland åndede man lettet op. De ubudne fremmede gæster var borte.

Engelsk konvoj i Storebælt ud for Røsnæs.

Under begivenhederne i 1808 var beskyttelsen af de store flåder af handelsskibe stadig de britiske orlogsskibes opgave. Da de spanske tropper var kommet fra borde i Göteborg, vendte admiral Keats straks tilbage til sin station i Storebælt og blev der, indtil vinteren standsede trafikken.

National Maritime Museum, UK

Skibene var overfyldte med mennesker. Ud for Nyborg ankom flere skibe, og der blev flyttet rundt på folk. Den engelske admiral gav ordre til at sørge for god udluftning, og soldaterne skulle helst opholde sig på dækket. Kosten var den samme for soldaterne som for skibsmandskabet. Første del af rejsen endte i Göteborg. Andre skibe kom til, og de skulle forsynes med proviant før den videre transport.

Anden del af sørejsen gik over Nordsøen, gennem Kanalen og over Biscayen til den spanske by La Coruña. Rejsen over Biscayen blev en prøvelse. Det stormede. Konvojen blev splittet, og søsygen hærgede mellem soldaterne. I begyndelsen af oktober 1808 nåede skibene frem.

London den 4. september 1808: Optælling af den spanske hær i Danmark.

I alt blev der evakueret 9046 soldater og officerer, mens 4209 "blev afvæbnet af franskmændene".

Først nævnes de afsejlede korps, derefter de korps der forblev i Danmark. Der tælles pr. regiment og skelnes mellem chefer, officerer og mandskab.

Til højre er optalt de kvinder og børn, der kom med evakuerings-skibene: 212 kvinder og 60 børn. Af de 67 kvindelige tjenestepiger gjorde de 30 tjeneste ved generalstaben.

Det militære Arkiv, Madrid.

England

Krigens egentlige sejrherre var England, der opretholdt og styrkede sit verdensomspændende søherredømme. I Europa kom Hannover under engelsk kontrol, og englænderne overtog også de strategisk vigtige øer Malta og Helgoland. Sydafrika og Ceylon kom også på britiske hænder.

Spanien

Den spanske Uafhængighedskrig 1808-14 ændrede den spanske stat og det spanske samfund fundamentalt. Det gamle enevældige system var definitivt brudt sammen, og demokratiske ideer blev introduceret med det lokale selvstyre under krigen. Ønsker om reformer og nye parlamentariske styreformere bredte sig hurtigt til Latinamerika, der løsrev sig som uafhængige stater de følgende årtier. De omfattende krigsskader kastede dog i mange år skygger over landets økonomiske udvikling, og gjorde det tidligere verdensrige afhængigt af Storbritannien, Frankrig og Tyskland.

Sverige

Det svenske tab af Finland blev kompenseret ved, at Sverige ved fredsslutningen blev tildelt Norge. Her var man dog ikke tilbøjelig til at opgive den forfatning, man havde vedtaget på Eidsvoll, og enden blev en personalunion mellem de to lande. Den tidligere marskal Bernadotte var da Sveriges kronprins, og i 1818 blev han konge under navnet Karl 14. Johan.

Frankrig

Frankrig var den store taber i 1814. De områder, som landet havde erobret under republikken og kejserdømmet, gik tabt, men grænsen fra 1792 blev fastholdt. Samtidig blev landet pålagt en stor krigsskadeserstatning. Monarkiet blev genindført, og i en årrække blev vigtige områder i Nordfrankrig besat af fremmede styrker, som Frankrig måtte betale for.

Rusland

Zaren blev en af krigens sejrherre. Han blev storfyrste af Finland og fik stor indflydelse på kongeriget Polen. Allerede ved krigens slutning var det dog klart, at England og Østrig så med uro på Ruslands ekspansion mod vest og syd.

Den danske flåde, monarkiets største aktiv i udenrigspolitikken, gik i 1807 tabt ved det engelske angreb, og forbindelsen til Norge blev afskåret. I 1813 gav England sit tilsagn til Sverige om en svensk erobring af Norge. Krigen gik de franske våben imod - de allierede magter Rusland, Preussen, England og Sverige - havde overtaget. Ved freden i Kiel i januar 1814 måtte den danske konge afstå hele Norge, og englænderne beholdt den danske flåde. Politisk blev udgangen af napoleonskrigene en styrkelse af monarkiet i de europæiske lande. Det danske monarki blev dog ikke styrket. Tværtimod måtte Frederik 6. notere, at han, og ikke Frankrig, var den største taber. Territorialt gik to tredjedele af kongens landområder og godt en tredjedel af befolkningen tabt.

Krigserklæring 1809

"Enten må Danmark betragte sig som uafhængigt og med evner til at handle i frihed, eller også er Danmark undertvunget og underlagt Napoleons vilje". Revolutionsjuntaen bebrejdede Danmark at opføre sig som en fransk provins, der blindt adlød Napoleons diktater. Man klagede over, at spaniere tilbageholdtes, at man nægtede at tale med spanske diplomater, og at spanske skibe ikke kunne søge dansk havn.

Krigserklæringen overfor Danmark blev vedtaget d. 4. oktober 1809 og sendt til alle spanske myndigheder, der skulle opsætte den på pladser, byporte og havne. Eksemplar fra Tarragona og udsendt af kommandanten for byens befæstning.

Det Militære Arkiv, Madrid.

Don Rafaels rejse 1806-13.

Rafael de Llança y de Valls, 1772 - 1833, var kaptajn i det spanske regiment 'Guadalajara' i Roskilde. Han var professionel soldat fra han var 14 år til han var 47. Hver dag anførte han sted, marchlængde - samt notater om natur, historie og ironiske bemærkninger om æresfølelse. Hans lommebog viser en dramatisk rejse 1806-1813, hvor han var udstationeret i Italien, Tyskland, Polen og Danmark. Han var krigsfange i Frankrig og tvunget i fransk militærtjeneste, men flygtede under angrebet på Rusland 1812 til russisk side og vendte tilbage til Spanien på et engelsk krigsskib.

Hyldest til Romana som leder af de spanske styrkers evakuering fra Danmark. Til højre står Sejren og peger mod kanonen og kortet over Spanien. Til venstre peger Nationen mod markisens bryst, mens hun med hans kommandostav udpeger afsejlingen fra Langeland på søjens basis. Tropperne lader sig indskibe på de britiske fartøjer på disciplineret vis. Hendes blik hviler på en løve - symbolet på Spanien - der netop har nedkæmpet en ørn - symbolet på Napoleon. Markisen er omgivet af det britiske og spanske marineflag.

Tekst: "Han stred mod forræderiet og uretfærdigheden, han reddede sine hærstyrker og frelste Galicien".

Der findes flere beretninger om danske piger, der blev kærestes med spanske soldater, og som også blev med barn, men vi kender af gode grunde ikke meget til de nærmere omstændigheder i disse kærlighedsforhold. Samtiden så ikke mildt på børn født uden for ægteskabet, så pigerne er sikkert gået stille med dørene, men på den anden side havde de pligt til at opgive faderens navn. Fra Roskilde berettes om den unge bagerdatter, der var utrøstelig, da soldaterne drog bort. Hun var meget ulykkelig over, at hun ikke ville komme til at forstå sit eget barn, da hun havde så svært ved det spanske sprog. På Langeland er der stadig bevaret enkelte kærestegaver som nålehyllstre og vindepinde lavet af spanske soldater og foræret til danske piger.

Efterkommer

44

En af de få spanske soldater som måtte blive i Danmark, var Isodoro Panduro. I 1808, undervejs til Nyborg, brækkede han benet og kom på lazaret i Kerteminde. Mens han lå der, afsejlede den spanske hær. Da Isodoro blev udskrevet, fik han arbejde på herregården Hverring. Han blev gift med gårdmandsdatteren Maria og sammen fik de et hus stillet til rådighed på godset.

Isodoro Panduro og Maria fik 10 børn, hvoraf 3 døde som små. Bortset fra en søn, der endte som guldgraver i Californien, blev de øvrige børn i Danmark. Sønnerne ernærede sig som håndværkere, og i den næste generation kom også fiskere og fiskehandlere til. I dag er den vidt forgrenede Panduroslægt spredt over hele landet, og de fleste kender navnet fra forfatteren Leif Panduro og virksomheden Panduro Hobby. Slægtens mørkhårede og brunøjede børn tilskrives stadig "den spanske arv" fra Isodoro.

Leif Panduro
Isidoros tipoldebarn Leif Panduro er slægtens mest kendte medlem. Han er født i 1923 og uddannet tandlæge, men det var som forfatter til satiriske og samfundskritiske værker som debutromanen "Av min guld tand" og klassikeren "Rend mig i traditionerne", at han blev landskendt. Leif Panduro skrev også filmmanuskripter og tv-spil, bl.a. krimiserien "Ka' De li' østers?". Ved hans død i 1977 var Leif Panduros navn for længst slået fast som en af sin samtids populæreste danske forfattere og dramatikere.

Mange familietraditioner beretter om en spansk soldat blandt forfædrene, og træk som sort hår, brune øjne eller et ilteret temperament tilskrives det spanske blod. Kirkebøgerne er stort set de eneste kilder til at fastslå faderskabet, men spørgsmålet er, om alle kvinder, der var blevet gravide med en spansk soldat, ville indrømme det. Samtidig er en del af kirkebøgerne gået tabt. Det vil derfor ofte være en trossag, om man har spansk blod i årener eller ej. Vi har inviteret slægtsforskere i Danmark til at deltage i projektet for at kunne afdække omfanget af spansk-danske børn. Kun få, hidtil ukendte, verificerede efterkommere er dukket op.

Slægtsforskning

46

Slægtsforskerne benytter sig af flere forskellige redskaber. I kirkebøgerne findes oplysninger om personer, der er døbt, konfirmeret, gift eller begravet i pågældende sogn. De ældste kirkebøger går tilbage til 1600-tallet. En anden vigtig kilde for slægtsforskerne er folketællingerne. En folketælling er en opgørelse over alle de personer, der boede i landet et bestemt år. Den første danske folketælling er fra 1787.

Andre kilder til slægtsforskning er militærets lægdsruller, foged- og politi-protokoller, tingbøger, fæsteprotokoller og skifteprotokoller. I dag kan mange af oplysningerne søges på Internettet, hvor man bl.a. finder kirkebøgerne frem til 1891 og størstedelen af folketællingerne. Flere hjemmesider, som "På sporet af slægten" og slægtsforskerforeningen DIS-Danmark, giver vejledning i slægtsforskning.

General la Romana

Marqués de la Romana blev født i 1761. Han gik militærvejen som sin far og blev i 1807 udnævnt til chef for et spansk ekspeditionskorps på 14.000 mand, som var udstationeret i Nordtyskland.

Herfra kom hæren til Danmark i marts 1808. Da invasionen af Skåne blev opgivet, tog general la Romana hovedkvarter i Nyborg.

Idet de spanske tropper fik nys om det oprør, der havde været i Madrid den 2. maj 1808, ønskede mange at vende hjem. Det lykkedes at få kontakt med englænderne, som havde deres flåde liggende i Storebælt, og der blev udarbejdet en evakueringsplan.

Spanierne skulle aflægge faneed til den nye franske konge i august 1808, og da kom det til oprørs lignende scener. At de voldsomme begivenheder ikke resulterede i død og ødelæggelse, skyldes især la Romanas målsætning om at lide så få tab som muligt og opretholde ro og orden.

Antonio Costa - et romantisk selvmord

"Requeros a España de Antonio Costa" (Hils Spanien fra Antonio Costa), står der på en gravsten ved den katolske Sct. Knuds Kirke i Fredericia. Efter sigende Costas sidste ord.

Antonio Costa (1767-1808) var kaptajn ved det eneste spanske regiment i Jylland, der ikke kom med de engelske skibe. Hans overordnede havde meddelt flugtplanerne til franskmændene. Alligevel forsøgte Costa sammen med et par eskadroner at slippe over Lillebælt. Det lykkedes 30 mænd at komme over til Fyn, resten blev omringet af franske og danske soldater. Costa overgav sig med sit mandskab efter at have spurgt dem, om de ville kæmpe til døden. Costa erklærede, at han alene var skyldig, gav sit ur og sine penge til sin tjener og skød sig.

Eftertidens spaniere har kaldt Costas død "en romantisk død". Han søgte eventyret i livet, dyrkede de store idealer og accepterede tragedien som en konsekvens af æresbegreberne.